

Patrijarh Pavle, Sveti arhijerejski Sinod SPC, episkop Rasko-prizrenski Artemije
predsednik SRJ dr Vojislav Kostunica, predsednik vlade Srbije dr Zoran Djindjic
**ZABORAVITI BIVSE I SADASNJE NEPRAVDE - U IME
BUDUCE PRAVDE REGISTRUJTE SE**

APEL PATRIJARHA

Registrujte se i time pomozite sebi, svojoj porodici i drzavi, apelovao je prekjuce, posle susreta sa Nebojsom Covicem i (predsednikom Komeserijata za izbeglice) Sandom Raskovic, patrijarh srpski Pavle. Do apela je sasvim sigurno doslo posle objasnjenja i molbe ovo dvoje politicara poglavaru SPC, u nadi da ce se njegovim recima vise poverovati nego njihovima.

Poziv Srbima sa Kosova i Metohije, vecini koja je pred nevoljom izbegla sa svojih vekovnih ognjista i onima koji su, uprkos svemu, na njima ostali, da se prijave kod nadleznih medjunarodnih vlasti i organizacija, svakako je izazvao tesku dilemu. Gorko iskustvo i drame koje su preziveli i patnje koje ni izdaleka jos nisu okoncane, usadili su im duboku sumnjicavost i nepoverenje prema svakom potezu medjunarodne zajednice. Tako se i registracije dozivljava kao zamka u koju treba da budu namamljeni kako bi pruzili legitimnost predstojecim izborima na Kosmetu, na kojima, kako su sada duboko uvereni, ne mogu da ucestvuju jer za to ne postoje ni elementarni bezbednosni i politicki uslovi.

Dilema je razlozna, iskustvo uci da su strahovanja uglavnom opravdana. Ali na drugom nivou, na nivou drzave i nacije, ona bi na mnogo nacina mogla da bude i sudbonosna. Ako se Srbi i drugi nealbanci ne nadju u registrima OEBSA-a (u koje ce nase vlasti, posle u medjuvremenu otklonjenih nesporazuma imati uvida), to ce proizvesti sasvim konkretno i za drzavani i nacionalni interes nepovoljno dejstvo. Bez obzira na (ne)ucesce na izborima, nije naime svejedno da li ce se kao cinjenica u zvanicnom opticaju medjunarodnih institucija naci podatak o 30.000 ili 250.000 kosmetskih Srba.

Otuda je, pored drugih apela, i najnoviji koji je uputila Njegova Svetost, novi pokusaj da se ukaze kako registrovanjem makar na trenutak treba zaboraviti bivse i sadasnje nepravde - u ime buduće pravde.

SVETI ARHIJEREJSKI SINOD SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE

PORUKA SRBIMA SA KOSOVA I METOHIJE GDE GOD SADA ZIVE

Na sednici svojoj od 24. avgusta 2001. godine, Sveti Arhijerejski Sinod Srpske Pravoslavne Crkve je posvetio duznu paznju problemu sa kojim se suocava Komesarijat za izbeglice Republike Srbije prilikom registracije raseljenih lica sa Kosova i Metohije, kao i onih koji su ostali da tamo zive.

Sagledavajući sve okolnosti koje prate ovaj postupak, Sveti arhijerejski sinod podrzava prethodni apel Njegove Svetosti Patrijarha srpskog G. Pavla i poziva vernu decu Srpske Pravoslavne Crkve i sve one koji su pod pritiskom morali da napuste svoj dom i zavicaj, kao i one koji su na Kosovu i Metohiji ostali, da se, za svoje dobro, za dobro svoje dece i otadzbine, odazovu ovoj registraciji kako bi pomenuti Komesarijat Republike Srbije sa istinom o tacnom broju prognanih mogao da pokaze i dokaze svetlu da nam je Kosovo svima na srcu, a posebno onima ciji su koreni i grobovi na Kosovu i Metohiji.

Zato vas ocinski pozivamo da se odazovete registraciji i ne dozvolite da zbog straha, nepoverenja i neproverenih glasina, ovaj postupak bude obustavljen, sto bi imalo za posledicu daleko tezi put dokazivanja prava pravoslavni Srba da, zajedno sa drugim verskim i etickim zajednicama, zive na Kosovu i Metohiji, postojbini svojih predaka.

Beograd, 24. avgusta 2001. godine

Predsednik Svetog Arhijerejskog Sinoda

AEM i Patrijarh srpski

P a v l e (s.r.)

Episkop Rasko-prizrenski Artemije upisao se u registar

OD BROJA PRIJAVLJENIH KOSOVSKIH SRBA ZAVISICE RESAVANJA KOSOVSKOG PROBLEMA

Gracanica, Beograd - Episkop rasko-prizrenski Artemije (Radosavljevic), predsednik Srpskog nacionalnog veca Kosova i Metohije i svi zitelji manastira Gracanica upisali su se prekjuce u registar gradjana koji imaju pravo glasa u juznoj srpskoj pokrajini.

- Ekipe OEBS za registraciju dosla je u manastir i mi smo obavili nasu gradjansku duznost. Pozivam sav nas narod da se odazove na registraciju, jer je to i stav nase drzave. Od broja prijavljenih kosovskih Srba koji su ostali ovde na Kosovu i Metohiji kao i onih su sada van Pokrajine zavisice dalji razvoj resavanja kosovskog problema - izjavio je za Danas vladika Artemije i ponovio da "registracija ne znaci i ucesce na opstim kosovskim izborima 17. novembra".

Vladika Artemije je naglasio da ce odluku o izlasku kosovskih Srba na novembarske izbore u juznoj srpskoj pokrajini "doneti drzava kad nadje za shodno, pri cemu ce presudnu ulogu imati uslovi u kojima Srbi zive na Kosovu i Metohiji". Prema njegovoj oceni, odziv kosovskih Srba na registraciju je jos uvek nedovoljan. Poziv kosovskim Srbima da se " odazovu na registraciju i tako pomognu sebi, svojim porodicama i drzavi", uputio je i patrijarh srpski gospodion Pavle prilikom susreta sa Nebojsom Covicem, potpredsednikom Vlade Srbije i predsednikom Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju, i Sandrom Raskovic -Ivic, predsednikom Komesarijata za izbeglice Republike Srbije, sa kojima je razgovarao u Patrijarsijskom dvoru u Beogradu.

J. Tasic

I premijer Srbije Zoran Djindjic pozvao Srbe na registraciju

POPISOM DO IMOVINE I PRAVA NA POVRATAK

BEOGRAD 25. aug 2001 - Premijer Vlade Srbije dr Zoran Djindjic pozvao je u subotu putem "Glasa javnosti" kosmetske Srbe na registraciju.

"Ovaj proces je vazan iz vise razloga. Uz pomoc registracije, Srbi s Kosova i Metohije moci ce da ostvare prava na imovinu i povratak. To ce takodje biti prilika da se utvrdi koliko je kosmetskih Srba bilo pre progona iz Pokrajine", naglasio je premijer Djindjic, dodajuci da pravog popisa na Kosmetu nije bilo dvadeset godina.

U izjavi za nas list, Djindjic je podsetio da registracija nikako ne znaci i obavezu kosmetskih Srba da izau na predstojece izbore na Kosmetu 17. novembra.

"Uspesna registracija je i mocno sredstvo pritiska na medjunarodnu zajednicu, jer svakako da nece biti svejedno ako se kaze da preko 200.000 Srba nije izaslo na

izbore", rekao je premijer Djindjic.

Poziv kosmetskim Srbima da se registruju, podsetimo, dosad su uputili i njegova svetost patrijarh srpski gospodin Pavle, Sveti arhijerejski Sinod SPC, predsednik SRJ dr Vojislav Kostunica, predsednik Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju dr Nebojsa Covic i republicki komesar za izbeglice dr Sanda Raskovic-Ivic.

P. Pasic

Zasto izbegli i prognani sa Kosova i Metohije treba da se registruju

UZMIMO SE U PAMET

Koliko ima izbeglih i prognanih Srba, i ljudi drugih nacionalnosti, sa Kosova i Metohije?

Koliko u toj pokrajini ima Albanaca?

U raznim iskazima daju se razliiti podaci, manipulise se brojevima, umanjuje se jedna populacija i uvecava se druga.

Podaci dobijeni registracijom koja traje ovih dana, a sprovodi se pod kontrolom OEBS-a, bice u buducnosti jedino validni i na njih ce se pozivati politicari i politicke ustanove, medjunarodne organizacije, humanitarci, novinari, svi koji se bave Kosovom i Metohijom i svi koji odlucuju, misle ili pisu o Kosovu i Metohiji.

Ako ne bude registrovano vise od pedeset hiljada izbeglih i prognanih mnogi ce komentatori, ne samo u albanskim medijima, potrcati da kazu kako ih nema i ne moze biti vise. Ako se registruje dvesta pedeset hiljada ljudi, ili vise, bice to rezultat koji srpskoj drzavi, i Saveznoj Republici Jugoslaviji, daje mnogo vece sanse u borbi za istorijska prava drzave Srbije, za prava Srba i manjina na Kosovu i Metohiji.

Najvazniji su zato pozvali izbegle i prognane sa Kosova i Metohije da se registruju.

Predsednik Savezne Republike Jugoslavije dr Vojislav Kostunica kaze da je "registracija u nasem najdubljem drzavnom i nacionalnom interesu".

Njegova svetost patrijarh srpski gospodin Pavle porucuje to isto Srbima sa Kosova i Metohije: "Registrujte se i tako pomozite sebi, svojoj porodici i drzavi".

Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve poziva izbegle i prognane Srbe da se registruju kako bi Republicki komesarijat za izbeglice utvrdio tacan broj obeskućenih. Registrujte se, porucio je Sveti sinod, i tako pokazite "da nam je Kosovo svima na srcu, a posebno onima ciji su koreni i grobovi na Kosovu i Metohiji".

Vlada Republike Srbije, preko svojih institucija, i premijer Djindjic neprestano ponavljaju da je registracija za Srbe od najvece strateske vaznosti.

I neprestano se naglasava, sa najvisih drzavnih instanci, da pristajuci na registraciju Srbi sa Kosova i Metohije ne potpisuju obavezu da ce izaci na predstojece kosovskometohijske izbore. Takodje se izrikom

ponavlja da oni koji budu registrovani neće biti prisilno vraćeni.

Na izbore će Srbi izaci ukoliko međunarodna zajednica ispuni nekoliko uslova, a pre svega ako efikasnim merama vidno poveća bezbednost i slobodu kretanja za Srbe i ostale nealbanske etnicke zajednice; ako izbegle i prognane počne da vraća u znatnijem broju i tako pokaze da izgradnja multietničkog, multikonfesionalnog i multikulturalnog društva nije nikakva politička bajka nego stvarnost Kosova i Metohije. Zasto se onda Srbi koji su ranijih godina morali da napuste Kosovo, i oni koji su ga napustili posle dolaska međunarodnih mirovnih posrednika, klone registracionih mesta?

Zasto je Sanda Raskovic-Ivic, republički komesar za izbeglice, prinudjena da ponavlja dramatične apele i da javno obznanjuje kako registracija teče veoma sporo?

Nalazim za tu sporost objašnjenje u nepoverenju izbeglih Srba u državu i državne institucije. To nepoverenje - za koje ima stotinu razloga i opravdanja - stvaralo se i ucvrščivalo decenijama, a nova demokratska vlast ne može da ga otkloni odmah i lako.

Nalazimo objašnjenje za tu sporost i u bahatosti nekih pripadnika međunarodnih snaga koji su se u izvesnim prilikama, sireći strah među nealbanskim žvljem, ponasali kao izvršioc i političke volje najmilitantnijih Albanaca.

Razgovarali smo o tome sa staresinama međunarodne misije. Razjasnili smo nesporazume i sada pokušavamo da sa njima delujemo zajedno, rešavajući brojne probleme, i nasledjene i novostvorene. Veće nevolje na Kosovu i Metohiji vidim u neodgovornosti pojedinih aktivista među Srbima. Bahatost je objašnjena i osuđena, a dobili smo uveravanja da se neće ponoviti. Nažalost, niko nama Srbima ne može dati uveravanja da se neće ponoviti nasa neodgovornost; da nam opet neće priciniti štetu ljudi koji nisu uspeli da uredi svoju kucu a nude se da uredi državu.

Citalac će lako razumeti da mislim na pripadnike pojedinih stranaka koje su izgubile vlast, pa sada nastoje da pobednicima na izborima otežaju svaki, pa i državni posao.

Mislim na one lakoreke koji više vole da zборе nego da tvore. Nevicni samosavlđivanju, neprestano uzrujani, razdražljivi i srditi, oni svoja raspoloženja prenose na susede i ukucane, na mnoge svoje sagovornike.

Naravno, ima među agitatorima protiv registracije i dobrih i naivnih građana koji su zdravo za gotovo uzeli neciju neutemeljenu pricu da će registracionim spiskovima biti zloupotrebljeni.

Reci ću otvoreno: ma kakvi bili motivi ljudi koji se izjasnjavaju protiv registracije, da li dolazili iz neobavestenosti ili pogresne obavestenosti, njihov rezultat je negativan i veoma opasan. Tako je sa Srbima, svojevremeno, bilo u Hrvatskoj. Srpsko pitanje su tamo rešavali pozvani i nepozvani, upuceni i neupuceni, obrazovani i neobrazovani, odmereni i neodmereni. Svuda se vikalo o nacionalnim interesima: na ulicama, u vozovima, u kafanama i za političkim govornicama. Pripovedalo se o teritorijama, a zapostavljena je borba za prava. Neke ustanove samoproglašene Republike Srpske Krajine postale su legla svercera i

prevaranata koji su u građanskom ratu videli neponovljivu priliku za brzo bogacenje. Nedorasli svom zadatku narodni predstavnici su, iz inata ili po naredbi iz Beograda, odbijali i odbili sve ponude međunarodne zajednice. I svadjali su se ti mali lideri, svadjali se tako dugo i toliko glasno da nisu ni primetili pripreme za "Oluju". A onda je odjednom postalo kasno za mudre odluke i kompromisna rešenja.

Sada se desava nešto slicno: na najvećem srpskom nacionalnom pitanju, na pitanju Kosova i Metohije, veoma često se sudaraju najmanji razlozi i najbedniji povodi.

Mislim da je vreme da se uzmemo u pamet i da se, barem u tako krupnim pitanjima kao što je pitanje Kosova i Metohije, počnemo svi ponasati odgovorno. Ako propadne registracija izbeglih i prognanih sa Kosova i Metohije, uveliko će biti kriva međunarodna zajednica, koja ih svojim držanjem dosad nije ohrabivala nego obeshrabivala, ali biće krivi i svi oni pominjani agitatori protiv registracije, nasi sunarodnici liseni istorijske odgovornosti.

No, da parafraziram patrijarha Pavla koji je jednom rekao da nista nije izgubljeno dok ne bude izgubljeno.

Nista, dakle, nije propalo dok ne bude propalo. Jos ima dana za popravku situacije, za masovan odziv izbeglih i prognanih na apele najodgovornijih licnosti države i Crkve.

Sada, u poslednjim recenicama ovog razmatranja, hteo bih da se i sam, direktno, obratim izbeglim i prognanim:

Registrujte se ako niste digli ruke od Kosova i Metohije!

Ako ste digli ruke od Kosova i Metohije, to znaci da ste digli ruke od svojih korena i od sebe!
Gracanica, 26. avgusta 2001.

dr Nebojsa Covic

Slika: Kod Patrijarha: dr Nebojsa Covic i Sandra Raskovic-Ivic

TO JE ZA VASE DOBRO

Ko u poslednje dve godine nije svratio na Kosovo i Metohiju tesko da moze da razume zasto Srbi koji su ostali na Kosovu i Metohiji, tako tvrdoglavo odbijaju svaki pokusaj medjunarodne zajednice, ali i vlasti iz Beograda, da ih politicki animira ne bi li se popisali i(li) izasli na novembarske izbore. Da je polozaj Srba i ostalih nealbanaca na Kosovu bio neizdrzljiv i pre oktobarske "revolucije" 2000. godine znalo se, a da je posle usvajanja ustavnog okvira Kosova i Metohije situacija postala nepopravljiva takodje se zna, ali nema nikog da to i kaze.

Mozda ne prvi, mozda ne i poslednji, ali do sada jedini ozbiljan pokusaj da se nesto ucini dosao je po misljenju mnogih prekasno, samo stotinjak dana pre kosovskih izbora. S pravom Srbi, a i svi ostali nealbanci, s Kosova nemaju mnogo vere u posustalu vlast i vladu iz Beograda koja je deset meseci imala "preca posla". Dodatna podozrivost kosovskih Srba izazivana je naprasitim "iskrenim" interesovanjem vladajuce koalicije, odnosno nekih lidera, koje se poklopa sa definitivnim razlazom izmedju dve, trenutno, vodece srpske stranke demokratske orijentacije.

Tvrdoglavost

Koordinacioni centar za Kosovo i Metohiju na cijem se kormilu nasao dr Nebojsa Covic, jedan od potpredsedika Vlade Srbije, uspeo je za relativno kratko vreme da ucini bar nesto. Donet je tajni Plan za resavanje krize, izvršen je pritisak na medjunarodnu zajednicu da, bar u dogledno vreme, kaze sta je sa otetima i nestalima. Oziveo je stari plan za povratak Srba u selo Osojane u opštini Istok (gde se nalazio i zatvor "Dubrava", koji su 1999. godine bombardovale snage NATO-a). Strajk gladju zatvorenih Srba u Kosovskoj Mitrovici prekinut je samo nekoliko dana posle gotovo cetvorosatnog susreta Covica sa Hansom Hakerupom, sefom Unmika, i general-potpukovnikom Torstenom Skijakerom, glavnokomandujucim Kfora. Imaju pravo kosovski Srbi sto ne veruju ni obecanjima medjunarodne zajednice koja je zarad privida demokracije i pribavljanja tako neophodne legitimnosti predstojećim novembarskim izborima na Kosovu i Metohiji spremna da ucini i poneki, sitan ustupak. Istovremeno, medjunarodna zajednica ukida jednu za drugom beneficiju koju je tako skrto dala, obecava da ce Srbi ukoliko ignorisu izbore (a samim tim i registraciju) biti sami krivi za svoj buduci polozaj koji moze biti samo gori. Da ce Srbima, posle kosovskih izbora, biti samo gore, ukoliko se ne registruju, ponavljaju i vlasti iz Beograda koje se nadaju da medjunarodna zajednica ne moze biti potpuno gluva kada se tacno bude znalo koliko je onih koji su nekada imali domove u juznoj srpskoj pokrajini.

Izmrcvareni dvogodisnjim patnjama i laznim obecanjima Srbi ne cuju ni jedne ni druge, narocito kad im se preti. A prete, svako na svoj nacin, i jedni i drugi. Kakve god argumente iznosili dr Nebojsa Covic, republicki ministar za izbeglice dr Sanda Raskovic-Ivic i ostali clanovi obe vlade, registracija Srba i ostalih nealbanaca, narocito onih koji su ostali na Kosovu i Metohiji ide sporo. Od oko 15 000 Srba koji su se registrovali jedva trecina jos zivi na Kosovu i Metohiji, zato sto im je kretanje po Kosovu skopcano sa smrtonosnim rizikom, mobilnih timova OEBS-a nema dovoljno, a u Kosovskoj Mitrovici, gde glavnu rec vode tvrdokorni celnici Demokratske stranke Srbije kakav je pre svega dr Marko Jaksic, nacelnik ortopedije u kosovskomitrovickoj bolnici, registracija je prakticno zaustavljena.

I nije nerazumna tvrdoglavost onih Srba, a takvih je mnogo, koji odbijaju da se registruju iako na to imaju pravo. Do sada je Oranizacija za evropsku bezbednost i saradnju, pod cijim pokroviteljstvom treba da se obavi registracija i izbori na Kosovu i Metohiji, odbila, bez pardona, da Komesarijatu za izbeglice Srbije odobri kopiranje registracionih obrazaca. Registracija je nedelju dana bila zaustavljena, bar sto se Srba tice. Usvajanjem Memoranduma o razumevanju dogovoreno je da ce Komesarijat imati uvid u biracke spiskove, statisticke izvode iz baze podataka, problem nije u potpunosti prevazidjen, jer su pometnju napravila udruzenja Srba raseljenih sa Kosova.

Vise od 70 odsto predstavnika iz 25 udruzenja glasalo je protiv registracije za novembarske izbore i prema recima Milana Ivanovica, potpredsednika IO Saveza srpskih nevladinih organizacija, predstavnici nisu promenili svoje stavove ni posle razgovora sa Nebojsom Covicom i Sandom Raskovic-Ivic.

Registracija Srba s Kosova mogla bi ponovo da zastane. Naime, jedan beogradski dnevni list citirao je Hansa Hakerupa koji navodno tvrdi da se Covic "saglasio da kosovski Srbi ucestvuju na izborima 17. novembra i da priznaju buduće kosovske institucije". Koliko sutradan, Covic je demantovao sve uz objasnjenje da ukoliko je Hakerup pomenuto i rekao - to predstavlja pokusaj da se odnosi izmeu srpskih, odnosno jugoslovenskih vlasti i Unmika potpuno zaostre.

U sredu 22. avgusta 2001. godine oko podneva oglasio se i Hakerup, takodje demantujuci navode medija koje je ocenio kao zlonamerne.

Mudrost

Medjutim, koliko god da su Srbi u pravu nije mudro sto se tvrdoglave, sto je diskretno pokazao i patrijarh srpski gospodin Pavle zahvalivsi se Koordinacionom centru, dr Sandi Raskovic-Ivic i svima koji su ulozili napor da se Srbima olaksa opstanak na Kosovu i Metohiji.

Ukljesteni izmedju pritiska medjunarodne zajednice da izadju na kosovske izbore i pritiska Beograda da se registruju, Srbima sa Kosova i Metohije preostaje samo mrvica nade da bar ovi potonji rade za njihovo

dobro. I bice dobro ili bar bolje ako OEBS i Unmik tacno budu znali koliko je preostalih i raseljenih Srba. Da je medjunarodna zajednica bila zainteresovanija mogla je uvidom u matricne knjige, koje su vecim delom mikrofilmovane do juna 1999. godine, doci do preciznih podataka, ali Srbi bi u tom slucaju imali jedan politicki argument.

Ako nista drugo, Albanci bi izgubili jedan od svojih omiljenih aduta - da je Srba i ostalih nealbanaca tako malo da ne treba da imaju nikakva, a narocito ne nekakva specijalna i ustavnim okvirom garantovana prava. Bolja saradnja sa medjunarodnom zajednicom potkrepljena "gestom dobre volje" kakav je registracija samo moze pomoci kosovskim Srbima koji bi onda preko jugoslovenskih vlasti, pre svega Koordinacionog centra, lakse mogli da rese i ostale probleme. Tezina eventualne i verovatne odluke Srba da se ne glasa na novembarskim izborima imao bi sasvim drugo znacenje i tezinu.

Na ovaj nacin njihov glas ne bi bio samo nemocan urlik brodolomnika usred oluje.

Lidija Kujundzic

DA LI SE DVOUMITI?

Nedoumice oko registrovanja, odnosno eventualnog izlaska na izbore posledica su akumulacije nebrige za Srbe i druge ne-albanace, ali i drugih negativnosti koje su se poslednjih pedeset godina najvise natalozile na kosovsko-metohijskim prostorima. Zato i na samim prostorima juzne pokrajine ima mnogo rivalskih grupa. Otuda i nije cudno sto i u ovoj situaciji, vec na pitanje da li izaci na popis postoje dva potpuno oprecna odgovora - registrovati se kao birac i neregistrovati se kao birac.

Logicna posledica neregistrovanja je neizlazak na izbore. Kako se opravdava ovakav potez? Opravdava se raznim, manje vise providnim i predvidivim tvrdnjama da bi se registrovanjem i ucestvovanjem na izborima „dala verifikacija novoj albanskoj zajednici u kojoj bi oni bili puki dekor, a nezasticeni od diskriminatorskih odluka albanskih foruma“.

Razmotrimo posledice registrovanja. Kao prvo, ni jedna vlada nije vodila racuna o broju iseljenih Srba, Crnogoraca i ostalih sa Kosova i Metohije. Sve se svodi i svodilo se na procene. To znaci da bismo prvi put posle 55 godina dobili tacne podatke o broju iseljenih. Ako se uzme da je na izborima prosle jeseni, koje su Srbi bojkotovali, ucestvovalo preko 900.000 Albanaca, broj Srba i drugih ne-albanaca koji bi sada imali pravo glasa se krece preko, opet prema procenama, oko 300.000, a to nije nimalo zanemarljiva brojka. Ovaj podatak znaci da bi Srbi cinili skoro 30% glasaca u odnosu na Albance, odnosno, oko 25% ukupne populacije.

Nekome se moze uciniti da je ovo nerealna cifra. Ali treba imati u vidu da taj zbir sacinjavaju najmanje dve do tri generacije zitelja Kosova i Metohije i njihovih potomaka. Kako su ranijih godina kosovske porodice bile brojne, nije nerealno da roditelja, dece i unuka ima vise od deset. Ako bi se uzeo relativno nepovoljan slucaj, da su roditelji imali dvoje dece, a ova samo po jedno dete, to opet daje brojku od sest biraca iz jedne porodice. Odnosno, da se sa Kosova i Metohije iselilo preko 40.000 porodica, znaci da bi se broj glasaca kretao izmedju 200.000 u najnepovoljnijem slucaju do 400.000 u povoljnom slucaju (kada bi bile pretezne porodice sa preko deset clanova). Ako bismo se zadovoljili nekom sredinom, to bi bila cifra od oko 300.000. Predpostavka je, nazalost, da ih je vise. Ali, u tom slucaju, veci je i broj biraca.

Ucestvovanje Srba na izborima imalo bi dvostruki efekt. Odziv Srba na izborima u navedenom broju poremetio bi se odnos medju albanskim partijama. One partije koje su prosle jeseni bile na oko 10% glasova i nize, ili bi ostale bez svojih predstavnika ili bi se njihov broj drasticno smanjio. Jer, dok im je ranije bilo potrebno 45.000 glasova za prekoracenje cenzusa od 5%, pa bi im sada za to trebalo 60.000 glasova, kad bi se racunali i Srbi glasaci. Isto tako, ne treba smetnuti s uma da su to bile najekstremnije partije.

Smanjenjem njihovog broja ili neulaskom u skupstinu osujeceni bi bili ekstremisti, pa bi i to bila korist za Srbe. S druge strane, srpski blok bi, pod uslovom da se izadje sa jedinstvenom listom, bio mozda treca partija po snazi, jer broju izabranih valja pribrojati jos deset mesta koja im po zakonskom automatizmu pripadaju. Kada se imaju u vidu i druge zakonske posledice pri radu kosovko-metohijske skupstine, vidi se da uloga Srba u radu skupstine ne bi nikako bila stvar dekoracije. Time bi bilo onemoguceno donosenje posebno vaznih odluka za koje je potrebna cetvoropetinska vecina.

Dakle, samim popisivanjem potencijalnih biraca doslo bi se do verodostojnih podataka o njihovom broju.

Ucestvovanjem Srba na izborima kao jedinstvena celina, oni bi postali bitan faktor u daljem zivotu Kosova i Metohije, u omogucavanju povecanja sigurnosti i bezbednosti srpske zajednice, u omogucavanju planiranog povratka prognanih na svoja ognjisa, u pomoci koju bi Srbi pruzili medjunarodnoj zajednici u vrsenju njenog mandata, i na kraju, a to nije ni u kom slucaju najmanje vazno, u stvarnom otpocinjanju postupka trazjenja nestalih i ubijenih. Ne treba zaboraviti da bi takav korpus omogucio odlucnije i snaznije nastupanje obeju vlada, republicke i savezne, a da bi skupstine, kada je interes zemlje na Kosovu i Metohiji u pitanju, bile jedinstvene

Branislav Skrobonja

Registracija u Bujanovcu Interesovanje za upis prevazilazi sva ocekivanja

UPISANO 1.200 RASELJENIH

Bujanovac, 26. avgusta Za registraciju i upis potencijalnih biraca za predstojece izbore zakazane za 17. novembar ostale su dve nedelje, a 8. septembar je krajnji rok do kada se stanovnici juzne pokrajine, ali i raseljena lica, mogu upisati u Oebsove spiskove. I dok na Kosmetu vlada zbunjenost i nepoverenje tamosnjih Srba i ostalog nealbanskog stanovnistva u iskrene namere medjunarodne zajednice u vezi sa registracijom i buducim izborima, u bujanovackoj opštini, gde ima dosta raseljenih lica sa Kosmeta, interesovanje za upis prevazilazi sva ocekivanja.

Da sve tece bez problema potvrđuje i poverenik Komesarijata za izbeglice i raseljena lica u opštini Cedomir Manasijevic, koji za "Politiku" kaze: "Registraciono mesto broj 19 u Bujanovcu radi bez ikakvih problema. Od 2.920 registrovanih raseljenih lica, koliko ih ima na podrucju ove opštine, do sada se popisu odazvalo 1.200 lica. Siguran sam da cemo do 8. septembra popisati sva lica, jer su oni zainteresovani da to ucine, precizirajuci da ima upucenih poziva i od onih koji su bolesni, a takve ce posetiti.

Ljudima objasnjavamo da njihova registracija i upis ne znace i obavezan izlazak na izbore, vec koriscenje prava da brojcano pokazu koliko ih je izbeglo pod pritiskom Albanaca. Oni to znaju, i cini mi se da je to jedan od razloga sto se tako disciplinovano odazivaju registraciji", isticie Manasijevic.

Po njegovom misljenju - Srbi i ostali nealbanci trebalo bi 17. novembra da izadju na izbore, jer bi samo na taj nacin mogli da osvoje lokalnu vlast tamo gde su vecina, a to je vec nesto.

Sto se tice nacionalne strukture do sada registrovanih raseljenih lica, Manasijevic kaze da je, u procentima, najvise Srba (64 odsto), a ostali su Romi, Goranci...

Jedan kosovski primer koji otvara novi put

POUKE SLUCAJA PETRIJE PILJEVIC

Prosle nedelje su posmrtni ostaci Petrije Piljevic preneseni iz grobnice na Kosovu i predati njenoj porodici u Srbiji. Iako predavanje njenih posmrtnih ostataka porodici mozda spolja izgleda kao prost slucaj, put kojim je telo Petrije Piljevic stiglo kuci na pocinak bio je dugacak i slozen. Od ekshumacije, preko identifikacije do konacne repatrijacije, slucaj Petrije Piljevic je resen samo zahvaljujuci saradnji i mobilizaciji napora Unmika, medjunarodnih organizacija koje rade na nestalima i Kontakt grupe Unmik-SRJ za nestala lica, sto je pomoglo otvaranju puta za konacan prelazak tela pokojne Piljevic preko granice.

Petrija Piljevic je ubijena 1999.. godine u Pristini. Medjunarodni krivicni sud za bivsu Jugoslaviju (ICTY) ekshumirao je njeno telo 2000. a njena porodica i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) su ga ubrzo nakon toga identifikovale. U periodu od identifikacije, u novembru 2000. do repatrijacije prosle nedelje predjen je tezak put pravnih i proceduralnih pitanja koje je trebalo rascistiti izmedju Unmika i Vlade SRJ pre nego sto su Medjunarodni komitet Crvenog krsta (ICRC) i Jedinica policije Unmika za nestala lica iskopali i odneli telo pokojne Piljevic njenoj porodici u Srbiju.

Da bi se proces završio bilo je potrebno godinu i po dana uz rad najmanje pet organizacija. Ali sada kada je proces uspostavljen i proveren mozemo reci da je uspesan. Ovakav model mozemo koristiti za obradu slucaja svakog nestalog lica na Kosovu. I to mnogo vecom brzinom. Ali nasa najveca potreba je joc uvek saradnja - posebno naroda Kosova- i davanje informacija na svakom koraku ovog puta.

Drugi slucaj o kojem se izvestavalo u medijima prosle nedelje ilustruje prepreke koje ometaju nas rad na pronalazenju i identifikovanju nestalih na Kosovu.

Istrazna jedinica policije Unmika je izvestila da nakon pretrazivanja Radonjickog jezera blizu Djakovice, prvo helikopterom a zatim i sa specijalnim ronilackim ekipama Kfora, nisu pronadjeni ni jedna hladnjaca niti tela. Nasa policija je u stvari istrazila 135 lokacija navodnih zatvorskih kampova na Kosovu u kojima se navodno drze Srbi. Sve istrage su dale negativne rezultate. Jednostavno, nema dokaza da se Srbi drze zatvoreni bilo gde na Kosovu.

Svake nedelje se o ovim otkricima obavestava Ministarstvo unutrasnjih poslova Srbije na sastancima Zajednickog odbora za sprovođenje koji se odrzavaju na administrativnoj granici Kosova i uze Srbije. Nedavno smo na neke od ovih istrazivanja poveli sa sobom i novinare iz Srbije. Ipak, u srpskoj stampi i dalje se mogu procitati izvestaji o postojanju zatvorskih centara. Ne samo da ovakve price daju laznu nadu onima koji su izgubili svoje voljene vec idu na stetu citavom drustvu ometajuci tako istinske napore da se pronadju nestali na Kosovu.

Kad kazem istinske napore mislim na rad zasnovan na policijskim dokazima, cinjenicama i svedocenjima porodica - a ne na glasine. Trenutna situacija je ovakva: ICTY je tokom 1999. i 2000. ekshumirao oko 4.000 tela na Kosovu. Od toga je 1.200 ostalo neidentifikovano. Devet stotina od ovih neidentifikovanih tela je pazljivo oznaceno i ponovo sahranjeno na opštinskim grobljima na Kosovu, a 300 preostalih je ponovo sahranjeno na Unmikovom grobljima u Suvoj Reci i na Dragodanu. Zbog dalje pomoci nasoj policiji u obavljanju ovog posla potpisao sam radni sporazum sa Medjunarodnom

komisijom za nestala lica smestenom u Sarajevu. Ovo ce nasoj policiji omoguciti savremeno testiranje DNK uzoraka kao i koriscenje usavršenog softvera za identifikaciju zrtava nesrece, koji pomaze prilikom uporedjivanja predsmrtnih i posmrtnih podataka radi identifikacije tela. Posmrtni podatak je uzorak uzet sa tela prilikom autopsije; predsmrtni podatak je uzorak uzet sa zivog clana porodice. Ne moze biti poredjenja bez postojanja oba skupa podataka.

Potrebno je da svaka porodica ciji su clanovi nestali dodje u policiju ili drugu organizaciju, kao npr. Crveni Krst i da podatke o nestaloj osobi. Samo na ovaj nacin mozemo poceti sa resavanjem slucajeva nestalih. Na Kosovu jos uvek ima oko 1.500 porodica, i srpskih i albanskih, koje nisu dale ove podatke policiji.

Sudbina od oko 1.300 Srba i 2.700 Albanaca je jos uvek nepoznata. Zelimo da porodicama ovih nestalih damo odgovore. Ali da bi postigli prave rezultate, moramo da krenemo od cinjenica. Raspravljati o glasinama kako bi se nada ljudi odrzala zivom je na kraju krajeva veoma okrutna taktika.

Iskoristimo slucaj Petrije Piljevic da bi smo krenuli napred.

Hans Hekerup

Sef Misije Unmika za Kosovo

Izjava Nebojse Covica

NEMA BRZIH RESENJA

Sef Koordinacionog centra za Kosovo Nebojsa Covic je rekao da nema brzih vec mudrih resenja problema na Kosovu i Metohiji.

Covic je, povodom prekjucerasnjeg susreta sa sefom civilne misije UN Hansom Hekerupom, izjavio novinarima da resavanje problema na Kosovu zahteva veliko angazovanje drzava.

Predsednik Koordinacionog centra je naglasio da ima odredjenih propusta u vezi sa licima koja se nalaze u tamosnjim zatvorima.

On je izjavio da su on i Hekerup primili delegaciju nestalih lica. "Bio je to dosta tezak ali otvoren razgovor. Postignut je dogovor za dalju razmenu informacija", naglasio je Covic i dodao da je nedavno zatražio podatke o nestalim licima i od medjunarodnih i domacih organa i institucija.

Predsednik Koordinacionog centra je ukazao na jednu anomaliju da kod nas postoji 10 adresa na kojima se nalaze podaci o nestalim, kidnapovanim i ubijenim licima.

"Ocekujem da cemo u toku iduce nedelje sve to prikupiti i nas zadatak je da napravimo jedinstvenu bazu podataka".

Covic je najavio da ce dogovor o otvaranju kancelarije Koordinacionog centra biti postignut iduce nedelje, dodajuci da ce tom prilikom biti reci i o nacinu rada i pristupu srpskim enklavama.

"Nasa drzava je u proteklom periodu bila potpuno zapostavila Srbe koji su ostali na Kosovu. To je bio jedan od glavnih problema", ozenio je on.

"Problemi su se umnozavali, a niko ih dosad nije resavao", izjavio je Covic. (Tanjug)

UKLONJENE BLOKADE U SELU SUVI DO

KOSOVSKA MITROVICA (Tanjug) - Regionalni portparol Unmik policije Bob Ricards saopstio je u Kosovskoj Mitrovici da su juce uklonjene albanske blokade u selu Sivi Do, nadomak severnog dela Mitrovice, koje su postavljene u nedelju uvece posle incidenta izmedju albanskog i srpskog stanovništva.

Ricards je na konferenciji za novinare potvrdio da je u sukobu koji je izbio posle saobraćajnog incidenta izmedju Albanaca i Srbina, u tuci povredjeno sedam Unmik policajaca i cetiri vojnika Kfora.

Regionalni portparol Kfora Bertran Feje rekao je da je saobraćajni incident u Suvom Dolu mogao da ugrozi mirnu situaciju u regionu i osudio, kako je rekao, neosnovano nasilje nad vojnicima Kfora koje su izveli neodgovorni gradjani. Prema njegovim recima, Albanci su se, posle pregovora glavnokomandujućeg brigade generala Alena Kostantinja s predsednikom SO juznog dela Kosovske Mitrovice Farukom Spahiuom, povukli iz Suvog Dola, cime su oslobodili osam srpskih kuca, koje su bile izolovane. General Kostantini zapretio je da je spreman da primeni i silu ukoliko se situacija ne smiri, odnosno Albanci ne povuku iz Suvog Dola i tako omoguce slobodan prolaz kroz selo i oslobode izolacije osam srpskih kuca.

PRIPADNICI KFORA UHAPSILI DVA ALBANCA

PRISTINA - Pripadnici Kfora poceli su sa primopredajom kontrolnih punktova na administrativnim prelazima Kosova i centralne Srbije u zoni Istok. Naime, ubuduće ce kontrolu putnika i saobraćaja obavljati nova kosovska policija pod kontrolom Unmika, u skladu sa odlukom administratora Kosova Hansa Hekerupa.

"Do sada su predati punktovi na prelazu Mucibabe na putu Gnjilane-Presevo, a do kraja sledeće nedelje ce kosovskoj policiji biti ustupljeni i kontrolni punktovi, Konculj, Dobrosinj i Muhoc", potvrdjeno je "Blicu" u sedistu UN policije u Pristini. Prema istom izvoru, predstavnici Srba sa područja Kosovsko-pomoravskog okruga ulozili su protest komandi Kfora, navodeci da jos nisu stvoreni uslovi da putne pravce kojima se uglavnom krecu Srbi kontrolisu pripadnici nove kosovske policije medju kojima je veliki broj bivših pripadnika

"OVK".

Inace, pres sluzba Kfora saopstila je da prekjuce uhapsen jedan Albanac u Prugovcu, na putu Pristina-Podujevo, jer su kod njega nadjene dve automatske puske, dok je u Lipljanu tokom pretresa srpskog dela grada nadjena jedna puska sa 50 okvira municije. U Ljubinjku kod Prizrena uhapsen je Albanac zbog ilegalnog prelaska granice, dok je na zapadu Kosova u selu Sopot nadjena puska sa 61 okvirom municije i cetiri luka sa strelama.

VLADA SRJ DOPUSTILA TRANZIT TRUPA KFORA

BEOGRAD 23. aug 2001 (Beta) - Savezna Vlada je odlucila je na sednici odrzanoj u cetvrtak da omoguci tranzit vojnih snaga i opreme za Kfor na Kosovu, preko teritorije SR Jugoslavije. U saopstenju Sekretarijata za informisanje Savezne vlade istice se da u toku prolaska preko teritorije SRJ "ove trupe nece moci da izvode nikakve aktivnosti, a potpuno odvojeno ce se prevoziti ljudstvo, naoruzanje i municija"

"Jugoslovenska strana ce odredjivati mesto ulaska, izlaska i marsrutu ovih trupa, a konvoje ce pratiti nasi nadlezni organi", istice se u saopstenju.

Na sednici Savezne vlade je zakljuceno da ce se "svaki pojedinačni zahtev ove vrste pazljivo razmatrati, i o njemu se se posebno odlucivati".

Jug Srbije: Albanci i Srbi u psiholoskom ratu

BITKA ZA BUJANOVAC U GLAVNOJ ULICI

Kad Siptari kazu "u gradu Bujanovcu nas ima vise od trecine", oni racunaju i selo Veliki Trnovac, koje se naslanja na grad. U sastavu opstine Trnovac se broje jos jednom, ali popis stanovnistva izbegavaju. Prema siptarskim zeljama, na 406. kilometru juzno od Beograda "zapisana" je poslednja adresa takozvane velike Albanije i granica "istocnog Kosova", olicena u Bujanovcu. Ova mirna varosica, jedna medju najsiromsnijim u Srbiji, iz totalne anonimnosti je, zahvaljujuci akcijama terorista, dospela na udarne vesti svetskih medija.

UCBMP na albanskom, sto, prevedeno, znaci "Oslobodilacka vojska Bujanovca, Preseva i Medvedje", zvanicno je prestala da postoji; potpisan je sporazum s Unmikom i Kforom o potpunoj kontroli Vojske Jugoslavije nad tampon zonom i izlazak njenih jedinica na administrativnu granicnu liniju prema Kosmetu, u Bujanovcu. Uprkos svim tim znacima smirivanja, osecaj napetosti i neizvesnosti nije spao, a, kako kadju mestani, "zivi se od danas do sutra".

Da bi dokazali da je Bujanovac (jos u njihovim planovima za posebnu drzavu, Siptari su pre dvadesetak dana poceli da pritiskaju specijalnim akcijama; svakodneвно se, istovremeno, upucuju u centru grada i tu u masi provedu po nekoliko sati.

Svako ko bi se sa strane zadesio izmedju osam i deset sati uvece na Trgu Karadjordja Petrovica u pesackoj zoni, mogao bi da zakljuci da se nasao u potpuno albanskom gradu. Dugacki mantili na zenama, glave dobro zabradjene maramama, dimije, stari, mladi, zene, deca iz okolnih sela vise nego iz samog grada, "okupiraju" centar Bujanovca. Za to vreme Srbi izviruju iza zavesa, dobro zakljucani.

- Ne samo Bujanovac, i Vranje je nase - tvrde najveći siptarski optimisti, bojkotujuci cinjenicu da su gradjani Srbije i Jugoslavije.

Kontra udar sa srpske strane dosao je u vidu Kulturnog leta, koje je Opstina organizovala u isto vreme i na istom mestu. Tu gostuju uvek zanimljive estradne zvezde, pisci i pesnici, u nastojanju da se i Srbi osete da su kod kuće, u svom gradu i drzavi.

Siptarska strategija je u tome da ubede sebe i druge u svoju brojcanu nadmocnost. A od toga ce zavistiti buducnost juga Srbije; dokazu li da su toliko brojni, nadaju se da ce se prikljuciti Kosovu. I, potom, velikoj Albaniji.

U tome nastojanju da se prikazu brojnijim nego sto jesu toliko su ubedljivi, da i sami Bujanovcanci misle da ih ima najmanje trecina. U razgovoru sa zvanicnicima opstine, "Glas" je pokusao da utvrdi sta kazu cinjenice i brojke.

- U samom gradu nema vise od 10 do 15 procenata albanskog stanovnistva, oni nastanjuju dve-tri ulice. U osnovnoj skoli "28. mart", koju pohadjaju iskljucivo albanska deca, na pocetku godine upisano je 567 ucenika, a u skoli "Branko Radicevic", koju pohadjaju srpska deca, upisano je 1530 dece - saznajemo od Nenada Tasica, direktora fonda za drustvenu delatnost SO Bujanovac.

Tasic skrece paznju na jos jednu razliku izmedju dva naroda; Siptari su mlada nacija, sa mnogo dece, a Srbi imaju po jedno ili dvoje dece. Zbog toga slika o osnovcima medju malim Albancima i malim Srbima moze da vara. Jer, 567 djaka iz siptarskih porodica znaci mnogo manje roditelja nego 1530 srpskih djaka i njihovih roditelja.

Kad Siptari kazu "u Bujanovcu nas ima vise od trecine", oni racunaju i selo Veliki Trnovac, koje je nastanjeno iskljucivo albanskim zivljem, a nalazi se na samom ulazu u grad. Posle toga, u sastavu opstine, na broj u Bujanovcu (gde su se vec uracunali s Velikim Trnovcem) jos jednom dodaju Veliki Trnovac u kome je inace

na pocetku godine upisano 1121 djaka u osnovnu skolu. I, na kraju, kad treba doci do famoznog podatka koliko stanovnika ima Veliki Trnovac, predsednik mesne zajednice Galip Beciri kaze da "u Trnovcu i gravitirajucim selima zivi oko 10.000 stanovnika". U odnosu na broj upisanih djaka to je, blago receno, preterivanje! Precizne podatke, bez daljih nagadjanja, moze dati samo popis.

U Bujanovcu Siptari zamagljuju podatke i na druge nacine. Ne prodje jedan dan, a da se centrom grada ne proveze najmanje jedna kolona vozila sa ukljucenim sirenama i ostalim oznakama veselja koja podsecaju na svadbu. U poslednje vreme i sunecenje se proslavlja na isti nacin. A prema podacima maticne sluzbe opstine Bujanovac, medjutim, ove godine zakljuceno je samo 28 brakova izmedju osoba albanske nacionalnosti.

Srbi imaju primedbe na postovanje ljudskih prava bar koliko i Siptari, i navode da je njima sopstvena drzava ta ista prava, kakva traze Siptari, uskratila.

- Ne mora drzava prvo da popravlja puteve i gradi poste. To su kozmeticki potezi; kad sam gazio blato 25 godina, gazicu ga jos. Prioritet je da se rese odnosi sa Siptarima koji bojkotuju popis, poreze, ne pozivaju se na sluzenje vojnog roka. Kad se sa srpske strane napravi neki prestup - krivci se brzo nadju, a sa njihove gotovo nikad. Kako ce se kazniti ubice dva policajca u Muhovcu? - ogorcen je Petar, jedan od starosedelaca Bujanovca, koji ipak prezime ne da za novine.

Jedan od najvaznijih zahteva Srba iz Bujanovca drzavnim organima je da se konacno rasvetli "slucuj Velikog Trnovca", od toga koliko ima stanovnika, do utvrivanja cinjenica oko onoga o cemu se (polu)javno govori - trgovini drogom i oruzjem.

Koliko je organizacija zajednickog zivota mogucna u gradu u kome ne postoji minimalno uzajamno poverenje, gde godinama unazad nije zabelezen ni jedan mesovit brak, gde hriscani i muslimani izlaze u strogo razlicite kafice?

Nevladina organizacija "Susedi za mir" otvorila je nedavno kancelarije u Bujanovcu serijom predavanja na temu zena i zdravlje. Osnovna ideja je bila okupljanje zena svih doba, vera i nacija, bar kad je u pitanju jedna od retkih zajednickih muka, prevencija modernih bolesti - raka, infarkta, psihickih oboljenja i gojaznosti. Iako su "Susedi za mir" poceli da rade pre nepunih mesec dana, interesovanje zena i sa srpske i siptarske strane je, kako kazu u organizaciji, "solidno", a poziv za dolazak na predavanja emituje se na radio stanicama na srpskom i albanskom jeziku.

U isto vreme i na istom mestu Srbi i Albanci se nalaze jedino na gradskoj pijaci. Na tezgama se mesaju razlicita roba, obuca, odeva, hrana i zelenis. Paprika i paradajz su po 20 dinara, jaja od 100 do 170 po kartonu, jer se ne prodaju na komad. Prodavci prehrambenih proizvoda su uglavnom Srbi, kupci - uglavnom Siptari. Oni imaju prepoznatljiv "gastarbajterski sindrom": kupuju na veliko i ne pitaju sta kosta.

Posto su brojni Siptari na privremenom radu po zemljama Evropske unije, nisu ih mnogo ekonomski pogodili blokada, sankcije i siromasenje. Za razliku od Srba, koje su pritisle i mnoge izbeglice s Kosmeta. I nemastina. I psiholoski pritisak da ce kad-tad morati da se sele na sever s "poslednje - ili prve - adrese tzv. velike Albanije".

PRAZNIK USPENJA PRESVETE BOGORODICE U MANASTIRU GRACANICI TRI ISKUSENICE POLOZILE MONASKE ZAVETE

Gracanica, 27. avgust 2001. god

Ceo izvestaj u html formatu:

www.decani.yunet.com/nov_280801.html

Proslava manastirske slave Uspenja Presvete Bogorodice u manastiru Gracanica kod Pristine pocela je po tradiciji svecanim praznicnim bdenjem koje je u popodnevnim casovima u ponedeljak 27. avgusta, sluzio Njegovo Preosvestenstvo Episkop rasko-prizrenski g. Artemije uz sasluzenje igumana decanskog o. Teodosija i vise jeromonaha i svetenika sa podrucja Kosova i Metohije..

U poslednjih nekoliko godina manastir Presvete Bogorodice u Gracanici, koji broji 25 monahinja, izrastao je ne samo u najbrojnije monasko sestinstvo eparhije rasko-prizrenske vec je nakon zavrsetka rata i prelaska sedista Eparhije u Gracanicu postao duhovni i narodni centar celokupnog srpskog pravoslavnog naroda Kosova i Metohije. Ovu veliku pravoslavnu srpsku svetinju sagradio je Sv. Kralj Stefan Milutin 1310 i od tada manastir je imao veliki znacaj u duhovnom i narodnom zivotu srpskog naroda ovih krajeva, posebno u vreme turskog ropstva.

Pred kraj bdenja usred crkve napravljen je spalir vernih koji su drzali vostonice u rukama, dok je igumanija Efrosinija privela pred carske dveri tri svoje mlade iskusenice. Polozivsi monaske zavete, Marinkovic Olivera, r. 1984 g. u Loznici, dobila je monasko ime OLIMPIJADA, sestra Petrovic Danijela, r. 1972 g. u Prizrenu, postala je monahinja IRINA dok je iskusenica Ristic Maja, r. 1974. g. u Obrenovcu dobila monasko ime MARINA.

Nakon zavrsetka sluzbe najmladje gracanicke monahinje Olimpijada, Irina i Marina primile su cesticke od svojih sestara i svih prisutnih vernika. U nadahnutoj besedi vladika Artemije je izrazio veliku radost sto se u vreme velikog stradanja nase Crkve na ovim prostorima i dalje obnavlja monaski zivot u nasim manastirima. Nove molitvenice pred Gospodom nastavice da sa desetinama svojih sestara i bruce monaha rasko-

prizrenke Eparhije nose sa svojim narodom krst u ovo tesko i smutno vreme svedoceci da se blagodat Bozija umnozava tamo gde se umnozi greh.

Na ovu svecanost, i pored nepostojanja uslova slobodnog kretanja i putovanja, s vojnom pratnjom pristigli su monasi i monahinje iz drugih kosovsko-metohijskih manastira. Svecanu sluzbu su pevali decanski monasi i gracanicke monahinje. Tu su bile i starice monahinje iz Gorioca koje su pristigle sa spanskom vojnom pratnjom. U manastirskom dvoristu bilo je raznih vojnih vozila KFOR-a sa desetinama vojnika raznih nacionalnosti koji su sa velikim interesovanjem i pratili sluzbu da bi nakon bdenja otpratili monahe nazad do svojih manastira.

U jutarnjim casovima Episkop Artemije sluzi Svetu Arhijerejsku Liturgiju nakon koje ce brojni gosti i posetioци podeliti svecanu praznicnu trpezu u prostorijama manastira.

Tekst i fotografije Decanski monasi

Slika 1: Igumanija Efrosinija privodi tri iskusenice pred Vladiku

Slika 2: Polaganje monaskih zaveta

Slika 3: Tri najmladje monahinje gracanicke - Irina, Olimpijada i Marina

VLADIKA ARTEMIJE POSETIO METOHIJSKE ENKLAVE

Decani, 25. avgust 2001

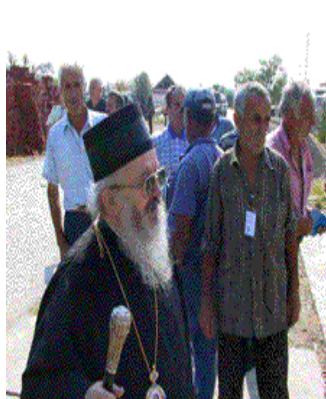
U subotu, 25. avgusta Episkop rasko-prizrenski g. Artemije je u pratnji igumana manastira Visoki Decani oca Teodosija i decanskih monaha posetio srpski narod u Gorazdevcu i Osojanima.

Vec je vise od dve godine kako je Metohija ostala gotovo bez srpskog stanovnistva koje je izbeglo prvih dana nakon zavrsetka rata pred terorom albanskih ekstremista. Srpski zivalj se zadrzao jedino u malim seoskim enklavama kao sto su Gorazdevac, Suvo Grlo, Crkolez i Banja u kojima je nekoliko stotina Srba uspelo da opstane u najtezim uslovima izolovanosti i svakodnevnog terora od strane ekstremista. Snage KFOR-a pod danonocnom zastitom drze ove enklave jer za Srbe u celoj Pokrajini, a posebno u Metohiji nema slobodne kretanja, zivota i rada.

U Gorazdevcu trenutno zivi preko 200 srpskih porodica sa ukupno vise od 800 dusa. Selo obezbeduju italijanske vojne snage, a u blizoj okolini nema nijednog srpskog sela ili naselja koje je prezivelo posleratno divljanje ekstremista. Vladiku i monahe je sacekalo oko pedesetak ljudi pred crkvom Rodjenja Presvete Bogorodice da bi se potom svi okupili u parohijskoj sali, gde se vladika Artemije obratio narodu. U svojoj besedi Episkop Artemije je izrazio radost sto su Gorazdevcani uspeli da ostanu u svojim domovima i sacuvaju svoje selo u gotovo nemogucim uslovima. Vladika je ponovio da Crkva ostaje uz svoj narod, kao i uvek do sada, bez obzira na jos neizvesnu buducnost. Razgovaralo se o raznim pitanjima teske kosovske svakodnevnice. Vladika Artemije je upoznao narod sa stavom SPC da je u najvećem interesu srpskog naroda da se izadje na registraciju, jer se na taj nacin potvrđuje resenost Srba da ostanu i opstanu na svojim ognjstima.

Nakon posete Gorazdevcu vladika Artemije je u pratnji italijanskog KFOR-a otputovao do srpskog sela Osojane, izmedju Djurakovca i Kline, gde su odnedavno pristigle dve grupe od ukupno 83 povratnika. Iako se u selu postepeno oseca obnavljanje zivota, uslovi su i dalje teski jer su povratnici jos pod satorima. Oni snazniji i sposobniji za rad vec su na putu da pokriju prvih pet kuca. Materijala za pocetak ima dovoljno i o njegovoj dopremi se brine UNHCR kao i o snabdevanju hranom. Ova organizacija takodje donosi sveze povrce i voce za povratnike. Ipak, za zimu je potrebno spremati vece rezerve hrane, pa je trenutno neophodno nabaviti zamrzivacce. Ipak, najveća briga povratnika jesu njihove porodice jer su u Osojane vecinom dosle glave porodica, a poneki od njih sa svojim suprugama, dok deca i ostali clanovi njihovih porodica i dalje ostaju u kolektivnim smestajima dok se ne stvore uslovi za njihov povratak. Buduci da su ti ljudi jedini hranioци svojih porodica sada se javio problem kako da se obezbede potrebna sredstva za zivot onih koji su ostali u centrima i cekaju dolazak. Vladika Artemije je razgovarao sa vise povratnika upoznavuci se sa njihovim problemima i teskocama. U svoje licno ime obecao je da ce uciniti sve da se sa problemima

povratnika upoznaju odgovorni predstavnici drzave i organizacija koje mogu da pomognu. Napravljen je detaljan spisak sa adresama svih porodica kako bi se preko raznih institucija drzave i firmi zatrazila pomoc za njih. Povratnici su posebno izrazili zelju da ih poseti novoimenovani sef Koordinacionog odbora za Kosovo i Metohiju g. Nebojsa Covic u koga danas Srbi sa ovih prostora polazu velike nade.

Posto je trenutno najvaznije pod krov staviti sto vise kuca velika je potreba za strucnom radnom snagom. Vladika i decanski monasi su u selu zatekli Srbe iz Suvog Grla i Crkoleza koji su pristigli da pomognu svojim komsijama. Gorazdevcani su takodje nameravali da pomognu, ali za njih nije bila obezbedjena pratnja. Cak i u ovako teskim uslovima izolovanosti nije izostala tradicionalna solidarnost u nevolji.

U celini gledano bezbednosni uslovi u Osojanima su trenutno zadovoljavajuci jer spanske snage KFOR-a vrlo savesno obezbedjuju selo i njegovu okolinu. Naravno, situacija je jos daleko od normalne, ali elan i raspolozenje povratnika su na zavidnom nivou, sto uliva nadu da ce se ova najnovija kosovsko-metohijska enklava odrzati i zaziveti punim zivotom, kao i da ce se proces povratka nastaviti. Na kraju posete vladika je posetio tesko ostecenu crkvu Sv. Arhangela Gavrila. Zbog teskih ostecenja planirano je da se na njenom mestu od postojeceg materijala podigne novi hram.

Nakon Osojana vladika Artemije i o. Teodosije posetili su stare monahinje manastira Gorioe kod Istoka, koje takodje zive izolovano pod zastitom spanskih snaga KFOR-a. Manastir Visoki Decani se redovno brine o ovom manastiru, kao svom metohu i u njemu decanski monasi svake nedelje sluze Svetu Liturgiju.

Slika 1: U poseti Srbima u Gorazdevcu

Slika 2: Pred ostecenom kucom u Osojanima

Slika 3: U Osojanima

Slika 4: Vladika i General Lops puctaju most u promet

Slika 5: Prvi prelazak preko obnovqenog mosta

SLUZBA U MANASTIRU VISOKI DECANI

U nedelju 26. avgusta ep. Artemije je u manastiru Visoki Dezani sluzio Svetu Arhijerejsku liturgiju uz sasluzenje igumana Teodosija i decanskih jeromonaha.

Fotografije iz zivota manastira Visoki Decani mozete naci na manastirskoj strani:

<http://www.decani.yunet.com/main.html>

Prateci linkove upoznacete se slikom i tekstom sa istorijom manastira, bogosluzbenim zivotom, poslusanjima i posebno radom ikonografske radionice.

ITALIJANSKI KFOR POPRAVIO DRVENI MOST PORED MANASTIRA VISOKI DECANI

Nakon ucestalih namernih ostecenja koje su na drvenom mostu preko reke Bistrice, u neposrednoj blizini

Manastira Visoki Decani, pravili lokalni Albanci, koji na reku dolaze radi kupanja i rekreacije, pripadnici italijanskog kontingenta KFOR-a uz pomoc inzinjeraca iz Argentine odlucili su da poprave ovaj most o sopstvenom trosku. Most je od velikog znacaja za monahe koji vec stotinama godina prelaze preko reke da bi donosili mineralnu vodu za pice sa obilznjeg izvora.

Danas, 25. avgusta 2001., povodom pustanja mosta u promet uprilicena je mala svecanost kojoj je prisustvovao Episkop rasko-prizrenski Artemije, komandant multinacionalne brigade Zapad general Vicenco Lops sa drugim predstavnicima KFOR-a i misije UN. Vladika Artemije je istakao "da reke dele ljude ali ih mostovi spajaju i povezuju i da ovo delo italijanskih i argentinskih vojnika predstavlja prijateljski gest dobre volje kojim se grade bolji odnosi medju zajednicama na Kosovu i Metohiji". Most je simbolino nazvan latinskim nazivom PONS VITAE sto znaci "most zivota" jer voda zivot daje. Naziv takodje asocira i na cuvenog arhitektu decanske crkve, majstora Vitu Kotoranina.

Rec dobitnika nagrade

STID

Srpska rec je dosla do reci pre hiljadu godina, a Zica je jedno od njenih rodnih mesta.

Posle sabora i beseda odrzanih ovde tokom vekova - meni je preostala samo rec zahvalnosti koja ako vec nece biti dostojna ni ovog mesta ni ovog priznanja ni ovog dana - bice bar kratka kao i ime ovog hrama. Kako bi moglo biti drukcije na Preobrazenje Gospodnje, u Hramu vaznesenja Hristova, ako pored svega znamo i to da je sebe smatrao losim govornikom i sam Mojsije i "da bi se od svake slave valjalo stititi kao od rdje"!

Prvi dobitnik ovog zlatopечатnog priznanja je ovaj hram, a dodelio mu ga je onaj koji ga je podigao, prvi srpski kralj, koji se u njemu i krunisao, a krunisao ga je niko drugi do Sveti Sava. A samo ime "sedmovrata Zica" uci nas da je u njoj krunisano sedam srpskih kraljeva. Predanje jos dodaje da je prva slavodobitnica ovog zlatopечатnog priznanja dobila ime po zlatnoj zici koja je, kao Bozje znamenje, pala s neba na ovo mesto i kamenje od koga je ozidana. Ta zica je postala zila i ziliste srpske crkve, ziza naseg duhovnoga vida, ziska u nebeskom pepelu.

Darovi trece ruke

Zamrsiti se - jedan je od hriscanskih grehova. A mi Srbi smo se, i kao pojedinci i kao narod, i pored takvih temelja, zilista, ziza i ziski - toliko zamrsili da ne samo sto ne umemo naci kraj koncu, nego se cesto cini da je i celo klupko nase nacionalne sudbine ispalo iz nasih ruku i da se na nase oci kotrlja niz strmen vremena. Slepim za sustinu, kao da smo brigu za svoju sudbinu prepustili drugome, zaboravljajuci da preobrazenje nije moguće ako nije u nasim rukama, a spasenje, da i to kazem u Domu Spasa - niko i ne spominje.

Zemlja je smenila nebo. Transpoziciju, transcendenciju, trecu ruku kojom je stvorena sva srpska umetnost, napisana poezija, ozidane i oslikane zaduzbine, crkve i manastiri kao nase najveće vrednosti - smenile su tranzicije i transakcije, transferi i transverzale, transplantacije i transverstiti - i to veoma transparentno. Onako kako su nekad opremane knjige, danas opremaju novcanike, boce i priveske za kljucave. Pozelo se pisati s tri prsta, nastavilo prekucavati s dva, sada se klikce jednim. Bice dobro ako se s jednim i završi, ali na kraju, kao i na pocetku, taj jedan opet ne bude palac.

Mozda se ni u jednom veku koliko u dvadesetom nije toliko glagoljalo o promenama i preobrazajima, obnovi i izgradnji, novom dobu i novom coveku. I ne samo glagoljalo, nego su za taj naum poklani milioni. Razume se da u tome ni mi nismo izostali i u borbi za takav napredak postigli najveći nazadak u istoriji.

Da je covek ostao covek

Mozda je svaki od nas doziveo veca cuda nego i jedan Savle u proslosti. Savla je Gospod samo jednom upitao: "Zasto me gonis"? I Savle je postao Pavle. Nama to pitanje postavlja celog zivota i svakog dana i svakog casa, ali kao da više ne verujemo ni sebi ni svojim ocima i usima. Ko je covek da bi se njemu javljao Bog? Da je covek ostao covek koliko je guster ostao guster, gde bi mu bio kraj.

Krajem drugog milenija, Savle se umnozio u milionima koji nisu krenuli u Damask, nego u Moskvu i iz Moskve. I oni su za svoju veru progonili hriscane, a samo u Rusiji poklali sezdeset miliona. Preko noci su oglasili preobrazenje, promenili ime, veru i crkvu. Ali nijedan se ne kaje, zlocine ne spominje, mnogi pokusava da otme barjak i postane vesnik nove promene. Nudi nove lekove i cudi se kad mu dovikuju: "Lekaru, izleci se sam"! Laznim preobrazenicima spale su obrazine i oni jos nemaju hrabrosti da se pogledaju u svoje pravo lice.

Misliti - to nije najgore od svega - uzalud je savetovao onaj najgore poslusani filosof, koji je uz to dodavao da treba cutati o onome o cemu se ne moze govoriti.

Hiljadu godina posto su se upisali u ljude i ljudsku istoriju Srbi se pitaju kako se zovu, kojim jezikom govore, kojim pismom pisu, kojim se krstom krste, kojim putem idu, u kojoj zemlji zive.

Dvoume se da li da se vrate na siroke vekovne temelje Stevana Nemanje i kanone Svetoga Save, ili da produze poluvekovnu divlju gradnju i bezakonje.

Poezija nas jos uvek drzi na okupu. U to se toliko puta uverio i onaj koji govori ove reci. Ona zaista ostaje "bezvremeni raj ciste igre" nasuprot nasoj egzistenciji i istorijskoj sudbini. Ona jos nije izgubila citaoce, niti se

rastala sa svakodnevnim zivim govorom, i ne radja se samo kao mrtvo slovo na papiru. Dok citam pesme, cini mi se da slusaoce drzim na okupu, da disu jednom dusom, a svakom recju koju izgovorim izvan nje ponekoga izgubim. I ne samo ponekoga nego mnogoga, gotovo polovinu svoga naroda, a u sustini ni zbog cega.

Pa da se opet vratim poeziji u svojoj reci na Desetom zickom duhovnom saboru.

Gospodar jezik

Jos ne znamo ko kome gospodari, mi jeziku ili jezik nama. Izrazava li on nas, ili samoga sebe. Jesmo li podanici jezickog zakonodavstva, ili corave koke koje natutavaju na zrna slucajnoscu jezika. Pesma je samoj sebi dovoljna i podredjena zakonima poezije. U svakom slucaju, jezik zna vise o nama nego mi o njemu. Recimo, krilatica "Ceracemo se jos" bolje nas poznaje nego mi nju i vise govori o nama nego mi o njoj. Kod nas se dogadja i jos nesto, ne znam da li se dogadja jodj negde, sto znam da se nije dogadjalo ranije. Nekada su citaoci napustali pesnike, sada se cini da od poezije odustaju i pesnici i knjizevni tumaci i mislioci, a ostaju joj verni citaoci. Oni odnekud dolaze i pretrajavaju o svom trosku, mozda i zato sto o njima niko ne brine. Odustajanje od poezije znaci odustajanje od coveka.

Gospod je za sedam dana stvorio svet, ali je tih sedam dana produzio na vekove i milenije. Nista nije stvorio sto jos ne stvara, ni jedan dan nije okoncao, a sta je dan ako nije vecan, i sta ima u vecnosti sto nema u jednom danu.

Gospod jos stvara coveka po svome oblicju, odvaja svetlost od tame, naredjuje zemlji da iz sebe pusti travu, i drvetu da rodi, govori ptici da leti. Stvaranju i prestvaranju nema kraja, a kad okonca svoje delo pokazace se da je sve trajalo sedam dana.

Samo ljudska kost se stvara jedino u majcinoj utrobi, a nigde drugo u prirodi i od nje nema niceg trajnijeg na zemlji. Na danasnje Sveto preobrazenje, u Zici, ne mogu a da opet ne podsetim na onaj slavni odgovor neznanog teologa koji je, na pitanje kako je Hristos preobrazio vodu u vino, odgovorio: "Voda se zarumenela kada je videla svoga Tvorca".

Cista voda kojom se umivamo, voda kojom nas kupaju i pri dolasku na ovaj svet i na odlasku na onaj, bistra voda naseg krstenja, zastidela se pred svojim Ocem. Postidjena voda postade krv Hristova. A koliko bi se, pre vode, trebalo stideti drugi, a vise od njih mi sami, zbog sebe i drugih, a ponajvise onaj koji ovo govori, i to pred samima sobom a kamoli pred svojim Ocem.

Ovom odgovoru, koji sam vec navodio i koji nisam nigde procitao vec davno cuo od episkopa Atanasija Jeftica, za ovu priliku cu dodati jos nesto.

Preobrazenje i stid

Naime, u kraju u kojem sam proveo svoje rano detinjstvo preobraziti se i preobrazavati se znaci stideti se. Preobrazan znaci stidljiv covек. Zacudio sam se kad je u tom znacanju nisam nasao u recnicima srpskoga jezika, ni u onom Vukovom ni u onim docnijim. A ona je ziva i dan-danas u nasemu narodu, i nema nestasna deteta kome majka nije rekla: "Svakome je jednom u godini Preobrazenije, a mini je od tebe svaki dan".

Pomislio sam, nije li za to znacenje znao onaj neznani teolog i u svom odgovoru samo preveo pitanje na srpski jezik. Preobrazenije je u nasim brdima najljuci atribut, nesto kao zastidje.

Stid je poslednji dokaz da smo ljudi, najlepsii ukras ljudskoga lica. Nije li i jedan od najvećih modernih pisaca završio svoj roman strahom da ce ga stid nadziveti. I sve dok nismo izgubili sposobnost da se zastidimo, ima nade u nase preobrazenje. U stvari, koga god bride obrazi vec se preobrazava. Ni voda vise nije nevina kao na pocetku, i ona se u svasta umesala. Ima mnogih koji je ne piju, a pesnik kaze:

Drina vodo, jos jedno stolece,
Srbin vode s tebe piti nece!

Nije li prvi i najneviniji stid vezan i za nase prve stihove, koje pesnici skrivaju kao najveći greh i sramotu?

Nije li i mene taj greh i taj stid doveo na ovo mesto? I nema li nesto postidno u svakom priznanju koje dobijamo u ovom strasnom i sramotnom vremenu? I ja na kraju ove nemuste zahvalnice na casti koju ste mi ukazali moram da kazem da se pomalo stidim sto se vise ne stidim.

U Zici, na Preobrazenje Gospodnje 2001.

Matija BECKOVIC

Istorijske paralele

STA BISMO MOGLI DANAS DA NAUCIMO OD GARASANINA

Da kazem odmah na pocetku ono sto bi spadalo na kraju - na ovaj llandan, u ovom Garasu, Ilija Garasanin bi svojim potomcima i seljanima rekao da se i u politici treba prostirati prema guberu. I ovde vazii zakon da je svirke onoliko koliko je kanulo para. Rodjen 1812, godinu dana uoci katastrofe Prvog srpskog ustanka, a umro 1874, opet uoci nove nacionalne katastrofe narodnih pobuna i ratova 1875-1878, Ilija Garasanin je redak drzavnik, a jos redji Srbin, koga je zivot naucio da velikim stvarima tezi u uslovima istorijskih poraza. Kao sin marvenog trgovca, završio je grcku skolu u Zemunu, pa zatim ucio nemacki jezik da se otiskuje velikom bogatstvu dalje od granice. Ako mu je to spremanje i smetalo da uspe u maloj balkanskoj trgovini, u jednakoj mu je meri pomoglo u nacionalnoj politici, jer su oba zanata izlazila iz iste skole.

U takvim istorijskim okolnostima, Garasaninove dve noge u politici su se uzajamno dopunjavale:

a) Svaki politicki potez mora biti realno sracunat prema datim okolnostima u njegovoj pozadini. U savetu vojvodjanskim Srbima u vreme nacionalne revolucije 1848, Garasanin veli "da ne treba teziti polumerama i da politika nema smisla bez sile koja politiku podupire. Ta sila samo u vojinstvu moze biti". Politika nije avantura u nepoznato i njena je smelost ogranicena uskim prostorom gubera koji je pokriva. Vojinstvo, na koje se Garasanin poziva, kao pokriva realne politike danas izgleda jedna utopisticka ustanova.

Kad ga je knjaz Milos naimenovao za vojnog zapovednika u cinu pukovnika, Srbija je imala oko 700 hiljada ljudi. Po sistemu regrutovanja svakog desetog stanovnika, Srbija bi mogla imati samo ogranicen vojni potencijal od oko 70 hiljada vojnika, kada bi i njih velike sile dozvoljavale. U septembru 1848. Garasanin se ispoveda jednom francuskom diplomatskom emisaru (kapetan Le Frans) da njegova zemlja moze podici do 150 hiljada "dobrog vojinstva", a po potrebi i celih 200 hiljada. Vreme redovne stajace vojske u Srbiji je jos daleko iza 1878, a ni sistem milicije knjaza Mihaila iza 1861. jos nije bio na vidiku. Garasanin je racunao na vojinstvo koje predstavlja naoruzani narod.

Formula realne politike

U tim okolnostima je svaka formula realne politike nuzno znacila umerenu i konzervativnu politiku, koju je svoje doba nametalo. Ako bi se pojavile okolnosti koje zahtevaju revolucionarna resenja, onda je Garasanin u njima postajao jedini sef policije u istoriji sveta koji je organizovao revolucionarne zavere. Dok je revolucija jos orala feudalna polja Srednje Evrope, oko Garasanina se u martu 1849. stavlja na papir jedan "Ustav politicke propagande imajuce se voditi u zemljama Slaveno-turskim". Becka je vlada brzo otkrila da hidra evropske revolucije ima glavu u Parizu, a jedan joj je krak otisao u Beograd. Kad se i Rusija uplasila ovakvog razvoja, Ilija Garasanin je morao da ostavi ministarsku stolicu. Kasnije se na nju vracao kao provereni ruski prijatelj. Cilj je uvek bio tvrdoglavo vezan za ujedinjenje srpskog naroda u svim razbacanim delovima Balkana, ali su se metodi prema realnosti prilika menjali.

b) Druga noga Garasaninove politicke formule bila je ubedjenje da svaka politika mora biti planski vodjena. Garasanin je bio u sredistu velikog broja ljudi iz Srbije i inostranstva koji su stvorili "Nacertanije" 1844, kao dugorocni plan nacionalne doktrine. Iako je opravdano upotrebljavati izraz "Garasaninovo Nacertanije", stvarno ono ne pripada ni njemu, ni Srbima oko njega. Svaki ugaoni kamen "Nacertanija" je stvorila evropska kultura, za nekoliko decenija pre 1844. Na prvom mestu je filozofija koja vlada vekom - da je nacija prirodna pojava i da predstavlja zajednicu jezika. Pravo na slobodu je prirodno pravo coveka, koje izvire iz prirodnosti suverene nacije. To je formulisao Johan Kristof Adelung jos 1782. Od njega su Srbi ucili ne samo da treba pisati onako kako se govori nego da su Srbi sve i svuda gde se govori stokavsko narecje na Balkanu. Ami Bue je racunao 1840. da Srba ima pet miliona, tri miliona pravoslavni i po milion katolika i muslimana. Celi prostor od juga vardarske Makedonije do Une i Segedina predstavlja srpski narod, podeljen u dva velika carstva i dve male nacionalne knezevine.

Teznja Srbije - moderna evropska nacija

Francuski je parlament 1833. zauzeo stanoviste da na Balkanu treba pomagati nezavisne narode da ustanove svoje nacionalne drzave. U isto vreme (1832) kroz Srbiju je iz Grcke proputovao britanski diplomatski agent Dejvid Urkvart. Kada je odmah zatim o tome obavestio britanski Donji dom, Forin ofis, vladu, kraljevski dvor i knjizevne klubove udaren je prvi korak buducem "Nacertaniju", jedanaest godina posle toga. Urkvart se udruzio sa vodjstvom poljske emigracije, knezom Adamom Cartoriskim, a uz pomoc britanske i francuske vlade izdavao dvojezicni casopis "Portfolio". Nakon drugog putovanja kroz Srbiju 1833. Urkvart je Forin ofisu podneo opsiran izvestaj o teznjama Srbije da postane moderna evropska nacija, da oko sebe okupi ne samo Srbe iz turskih i austrijskih pokrajina nego da na taj nacin postane jezgro oslobodjenja Juznih Slovena uopste.

Prvu verziju "Nacertanija" objavio je Urkvart u casopisu "Portfolio" jos 1843. Taj je dokument ostao dosadasnjoj nauci potpuno nepoznat, a predstavlja kljuc prve srpske nacionalne doktrine od 1844. Pod naslovom "Nacrt memoara srpske vlade" (Project de Memoir of the Serbian Government), ta je prva verzija sadrzavala sve bitne elemente konacnog teksta. Srpsko nacionalno ujedinjenje je stvar evropske politike, a ne samo srpska duznost. Vlada u Beogradu ima poverenja u "konstitucionalnu Evropu", njene demokratske institucije i medjunarodno pravo, koje treba da pomogne oslobodjenje i ujedinjenje Srba kao stozera svih juznoslovenskih naroda u susedstvu.

U tom nacrtu od 1843. vlada je zatrazila da joj se sa Zapada posalju saveti i jedan agent, kao garantija da se u ovom smislu zaista nesto i preduzima. Savete su poslali Cartoriski i Zah, a za agenta odredili okretnog Frantiseka Zaha. Garasanin jedino nije poslusa savet da u ovaj rad uvuce i vodjstvo Hrvata. Da je njegov strah od hrvatskih veza sa habzburskom vladom bio opravdan, vidi se po tome sto je o ovim pripremama Meternih bio obavesten jos sredinom 1843. Zbog ovog odbijanja hrvatskog ucesca, danas je "Nacertanije" pred tribunalom za ratne zlocine u Hagu.

Ko je koga izneverio

Iste godine kada je stvoreno "Nacertanije" 1844. pojavila su se jos dva, a odredjivala su sudbinu istog prostora kao ovo srpsko. Grci su svojom doktrinom "Megale idea" smatrali da im je severna granica iznad

Skoplja. Katolicka doktrina "Nade Italije" koju u formi knjige objavljuje Cezare Balbo u Parizu 1844 (Speranze d'Italia), poricalo se postojanje jedinstvene italijanske nacije, kao i suverene nacije uopste, pa je trazeno ujedinjenje sedam italijanskih naroda u konfederaciji pod papskim vodjstvom. U isto vreme Austrija i Pruska, nemacki narod dakle, dobijaju zadatak da slovenske narode Istocne Evrope privedu evropskoj civilizaciji. Trebalo je stvarati naselja nemackih seljaka na Balkanu i u Poljskoj.

Nije Garasanin izneverio Evropu i medjunarodno pravo, nego oni njega. Od 1849. celi Zapad podrzava habzbursku ekspanziju na Balkanu. Od tri nacertanija 1844, pobedilo je srednjoevropsko. Ako meni pod ovim cetiri veka starim hrastom u Garasu ne verujete, svedok su mi neke njegove grane koje se suse zbog uranijumske prasine.

Milorad EKMECIC (Beseda na narodnom zboru u selu Garasu, 2. avgusta ove godine)

Vise od 1.200 demonstranata na ulicama Istoka

ALBANCI PROTESTOVALI ZBOG POVRATKA SRBA

Pristina, 23. avgusta (Beta-AP) Vise od 1.200 Albanaca protestovalo je danas u Istoku zbog prvog organizovanog povratka srpskih izbeglica na Kosovo, koji su organizovale medjunarodne organizacije, saopstila je policija UN.

Demonstranti, noseci transparente i albanske zastave, dva sata su setali ulicama grada, rekao je Sameg Fehmi iz policije UN.

Organizatori protesta navode da lokalna vlast nije bila obavestena o povratku Srba, niti joj je saopsten identitet povratnika. "Kako mozemo znati da medju povratnicima nema onih koji su ubijali nase ljude pre dve godine", rekao je jedan od njih.

Prose nedelje vratila su se 54 Srbina u selo Osojane, pored Istoka, u organizaciji UN. Povratak tih Srba predstavlja prvi organizovan povratak u pokrajinu.

Pripadnici Kfora cuvaju povratnike jer postoji mogucnost da Albanci napadnu selo.

Oko 400 Srba napustilo je Osojane u junu 1999. godine u strahu od napada Albanaca nakon povlacenja Vojske Jugoslavije. Selo je kasnije potpuno unisteno, a povratnici sada zive u improvizovanim kucama.

ZAVRSEN IZBOR DOSTOJNOG

Za patrijarha svetoga grada Jerusalima i cele Palestine, Sirije, Arabije, preko Jordana, Kane Galilejske i svetoga Siona 13. avgusta izabran je mitropolit jerapoljski Irinej (Skopelitis). Njegov prethodnik patrijarh Diodor upokojio se pre osam meseci, a naslednik je morao da bude izabran za dva meseca! Sredinom februara obavljen je izbor kandidata a lista je, u skladu sa obavezom, dostavljena vlastima Izraela, Kraljevine Jordana i Palestinskoj samoupravi na odobrenje. Samo Jordan nije imao primedbe, Palestinci su ih brzo otklonili, a izraelski ministar pravde Sitrit obavestio je Patrijarsiju da premijer Saron stavlja veto na izbor petorice kandidata, od kojih su trojica bili najizgledniji.

Javno je, bez navodjenja detalja, saopsteno da bi njihov izbor bio "bezbednosni rizik" za Izrael. Stampa je pisala da tajna sluzba Mosad o njima ima dosijee, u kojima su osumnjiceni da su proarapski, ili proruski, ili antisemitski orijentisani. Razjasnjenja nisu bila moguca. Pricalo se da je ministar inostranih poslova Peres nezadovoljan zbog ovog "skandala". Patrijarsija je protestovala i trazila diplomatsku pomoc; bilo je predvidjeno da se patrijarh izabere slobodno, ma kako vlada Izraela reagovala na to. Moskva je preduzela diplomatske korake. Grcka se posebno angazovala, posto je Jerusalimska patrijarsija od svog nastanka u petom veku neprestano cuvala helensku tradiciju, iako su joj vecina vernika vec vekovima Arapi.

Atinski arhiepiskop Hristodul je u razgovorima sa izraelskim ambasadorom u Atini Davidom Sasonom uklonio nesporazum. Vlada u Tel Avivu je saopstila da je bila "u zabludi" i da vise nema primedbe na kandidate.

Sazvan je izborni sabor, pedeset predstavnika izabralo je tri kandidata, a potom su se deseterica mitropolita, petorica arhiepiskopa i dvojica arhimandrita povukli u oltar Hrama groba Gospodnjeg. Izbor je protekao jednostavno i brzo; okupljenim kliricima i narodu saopsteno je da je mitropolit Irinej dobio sedam glasova, a mitropolit Timotej i Kornilije po pet. Njihovim uzvikom "Aksios" ("Dostojan je") završena je visemesecna drama.

Mitropolit Irinej rodjen je 1939. na ostrvu Samos, a kao decak je sa roditeljima dosao u Svetu zemlju. Na Sionu je završio bogosloviju, a u Atini je studirao teologiju. Za arhiepiskopa jerapoljskog izabran je 1981. a pre sedam godina za mitropolita. Gotovo dvadeset godina predstavljao je svoju patrijarsiju u Atini sa titulom egzarha.

Jerusalim ima jos dvojicu patrijaraha, latinskog i jermenskog. Pravoslavnom je polozej najdelikatniji, posto ima najvise vernika, blizu dve stotine hiljada. U jevrejsko-arapskom konfliktu, koji je sve krvaviji i bezizlazniji, prema pravoslavnom patrijarhu su podozrive obe strane. Izraelu je stalo da patrijarh ne podrzava otvoreno "palestinsku stvar". Patrijarsija je od davnina najveći zemljoposjednik, vladi je iznajmila neke posede, ali odbija da ih proda. Mnoge vazne ustanove, medju njima i Kneset (parlament), nalaze se na crkvenom zemljistu.

Celokupni pravoslavni svet pratio je sa velikom paznjom neprijatnosti koje je doživljavala Jerusalimska patrijarsija, iako je ona tokom svoje istorije imala mnogo nevolja, od Rimljana, Persijanaca, Osmanlija, Turaka, Arapa, Britanaca. Opstanak je cesto bio ugrozen. Patrijarsija je ipak opstala i sacuvala sve svetinje Svete zemlje.

Zivica TUCIC
